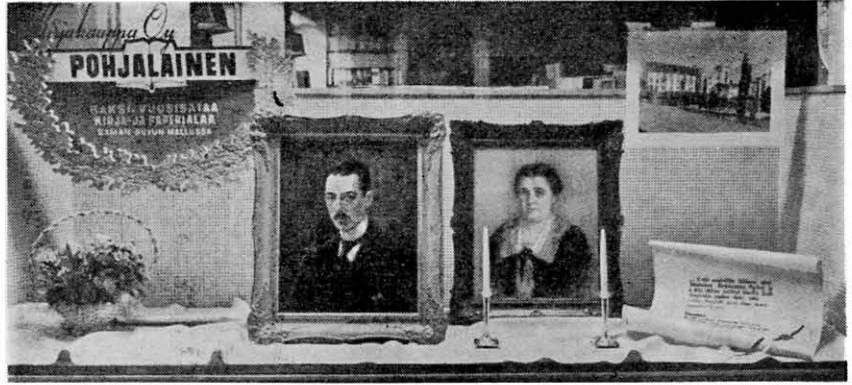

Vanhoista kirjakaupoista ja vähän muustakin vanhasta

Kuva: Atte Kalajoen kokoelmat

»Pohjalaisen» juhlaikkuna, keskellä kirjakauppioiden Lauli ja Katri Bergdahlin muotokuvat.

Vanhoistapa hyvinkin!

Oikeastaan useimmat Oulun kirjakaupoista ovat vanhoja: H. Nikan perustamisvaiheissa tulee vastaan aikanaan tunnetun oululaisen kirja- ja paperikauppiaan Osk. Jalanderin nimi, ja saman maisterin nimi on loistanut tähän saakka Jalanderin paperikaupan nimikyltissä; Kirjolassa on myyty paperitavaraa jo vuosikymmeniä ennen kuin liike sai kirjakauppoikeudet. Mutta »Pärtaali» se vasta vanha on!

»Pärtaali», niinpä niin, nykypolvi on jo niin nykyaikaistunut, että ei tiedä, mikä on »Pärtaali» tai »Pärktaali», mutta »Pohjalaisen» tietävät. Nyt tietävät senkin, että »Pohjalaisella» on ikää 200 vuotta. Ihmiseläjälle saattaa joskus sattua, että hänelle nakataan vuosi tai peräti vuosikymmen ikää harteille entisen lisäksi: papinkirjat paljastavat jonkun erehdyksen tai muistivirheen. Mainitulle »Pohjalaiselle» eli siis sille entiselle B. B. Bergdahlille kävi nyt niin, että ryhdyttäessä kaivelemaan liikkeen vaiheita suunniteltua 120-vuotisjuhlaa varten yllättäen havaittiin ikää kertyvän — oikeastaan kertyneen (edellisenä vuonna) — 200 vuotta. »Pohjalainen» juhli sitten tapausta tilanteen mukaan, historiikkia kirjoitettiin monilla palstoilla. Pisimmän yhteenvedon laati kirjakauppias A. W. Stenberg (US, 9. 4. 1961). Tämä historia tuo uutta valaistusta ei vain Johan Bergdahlin ja hänen perikuntansa liiketoimiin, vaan valaisee uudella tavalla vanhan tapulikaupunkimme elämää ja kaupantekoa muutenkin. Luettua ni kirjoitusta kappaleen matkaa, tuli mieleeni ennen muuta sana »byrokratia» — virkavaltaisuus. Totisesti on kaikki ollut noina aikoina, niin 1700- kuin 1800-luvuilakin, konstikasta ja komplisoitua. Vaikka kirjansitojamestari Johan Bergdahl jo 1841 peri vaimonsa

omaisuuden hallitsijana Johan Holmin, kuninkaallisen kirjansitojamestarin vuonna 1760 aloittaneen kirjansitomon ja anoi ensimmäisen kerran kirjakauppoikeuksia 1849, ja sitten aina uudelleen ja uudelleen, joudumme selaillemaan aikakirjoja aina vuoteen 1877, ennenkuin voimme todeta, että vihdoin Bergdahlillakin on hallussaan kirjakauppa. Kirjapainoliikkeen harjoittamiseen John. B. sensijaan jo aikaisemmin oli saanut luvan. Tiedetäänkin Bergdahlin aikanaan julkaisseen monia tunnettuja oululaislehtiä ja toimineen monien tunnettujen jos tuntemattomienkin kirjailijain kustantajana. Tulokoon tässä vain mainituksi, että Bergdahlin tykö ajeli Kempeleenlahden poikki sata vuotta sitten nyt jo puretusta puustellistaan myös Oulunsalon lukkari Pietari Päivärin, silloin vielä kynämiehenä tuntematon, ja »Päärtaalin» painossa painettiin ensimmäinen Päivärinnan kertomus.

Muuten näyttää siltä, että suvut ja liike-toimet paperi- ja kirjakauppa- sekä kirjansitomo- ja -painoaloilla Oulussa ovat niin ristiin ja rastiin toisiinsa kytkeytyneet, että tarvittaisiin oikein tilastomies nolta suhteita selvittämään. On naimakauppaa jos muutakin kauppaa.

Meikäläisen ikäluokan mielessä kaikilla tämän vuosisadan alkupuolella toimineilla kirja- ja paperikaupoilla on tärkeä sijansa, kuinkas muuten. Sisältä ne kaikki olivat sitä tyyppiä kuin äskettäin julkaistut sisäkuvat vanhasta BBB:n liikkeestä, ulkonaisesti samaa tyyppiä kuin nämän päivän Nikka. Ne olivat aarreaikkoja kaikki tyyni. Siellä olivat paperinuket ja kiiltokuvat, värikynät ja vesivärit, sitten paperisotilaat ja paperilinnat, joita rakennettiin kotona, siellä olivat himoitit tinasotilaat, siellä lelujen

lumoava valtakunta. Mutta arastellen ihmisenalku niissä maisemissa liikkui. Erikoisesti ovat mieleeni jääneet Bergdahlin suuret joulu näyttelyt, joissa väkeä oli kuin heluntaiepistolassa, niin että pieni mies melkein hukkuu, eksyi ainakin monesti. Silloin niinkuin vielä vuosikymmeniä sen jälkeenkin hallitsi Kirkkokadun Bergdahlia vanharouva Bergdahl, Emilie, jonka kotkankatse tuntui yltävän yli koko pihanpuoleisen suuren salin. Jos tungos kävi liian suureksi ja varsinkin uteliaisuus ylitti kohtuuden rajat, riitti vanharouvan pelkkä katsekin joskus poistamaan rahatoman tungeksijan näyttämöltä. Jaa-a, niistä ajoista voisi kertoa!

Vanhoista puheenollen: kun äskettäin Madetojan yhteydessä julkaisimme sen »Hooveen» vanhan sisäkuvan, tulvahtivat siitäkin mitä moninaisimmat muistot mieleen. Niistä kertokoon kuitenkin meitäkin vanhempi ikäluokka. (Tapahuu jollei tässä niin seuraavassa numerossa.) Ja vielä, vanhoista puhuttaessa, tulokoon todetuksi, että Pekurin Vaarinkin perustama Oulun vanhin kultasepäntiike on täyttänyt kunniakkaat 80 vuotta. Yhtä vaatimaton kuin oli elämässään maanmainio kultaseppämestari Juho Heikki Pekuri, mestarismiehistä ensimmäisiä, juureva pohjalainen yrittäjä, yhtä hiljaisesti ja vaatimattovasti sivuutti J. H. Pekuri Oy tuon merkkipäivänsä. Kun tämäkin firma on perintöliike vanhaan hyvään tyyliin, tulokoon tapaus tässä todetuksi.

Ja Jalanderi lopettaa! Pelkkä ajatuskin kouraisee. Välähtää kerrassaan omituinen ajatus: eikö sitä voisi jatkaa... Mutta sitten tulee niin paljon muistoja, että täytyy kiireesti hakea piste. Minulle Jalanderin paperikauppa on kokonainen muistojen albumi, vaan siitä toiste.

P a n u